

РОЛЬ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ З ТОЧКИ ЗОРУ ПЕДАГОГІЧНОЇ АКСІОЛОГІЇ

УДК 371.132

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.292866>

Оксана Ісаєва, доктор педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету "Львівська політехніка",
професор кафедри латинської та іноземних мов
Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького
Ірена Хміляр, доктор філософії (Освіта / Педагогіка),
викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Львівської медичної академії імені Андрея Крупинського
Олег Єрченко, кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри латинської та іноземних мов
Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького

РОЛЬ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ З ТОЧКИ ЗОРУ ПЕДАГОГІЧНОЇ АКСІОЛОГІЇ

У статті розглядаються ціннісні орієнтації студентів-медиків як культурний компонент становлення особистості, адже за цінностями, що домінують у суспільстві, можна розглядати і рівень культурного розвитку нації, ступінь цивілізованості, традицій та інтересів, що переважають у певному соціумі.

Цінності освіти – це цінності-знання, технологічні цінності, властивості, які реалізуються у педагогічній діяльності, спрямовані на розвиток педагога, на його ціннісні орієнтації і, як результат, – на його вихованців. Цінності для студентів-медиків визначаються як потреба в актуалізації і реалізації власного потенціалу, здатність самостійно і швидко приймати рішення, навички здобувати нові знання і здатність до саморозвитку, тобто систематичне вдосконалення професії. Для майбутніх лікарів гуманістичні цінності варто розглядати у комплексі з професійними цінностями, котрі окреслюють ставлення лікаря до власних професійних обов'язків, визначаючи його професійну діяльність.

Завданням закладів вищої освіти є акцент на цінності, тобто вибудовування стратегій навчання на основі системи ціннісних орієнтацій. Середовище ЗВО має безпосередній вплив на формування системи цінностей студентів-медиків, тому їхня виховна діяльність повинна базуватися на формуванні особистісної і професійної культури, світогляду, моральності, духовності тощо.

Ключові слова: цінності освіти; ціннісні орієнтації; професійна підготовка; студенти-медики; особистість.

Літ. 6.

Oksana Isayeva, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor of the
Pedagogy and Innovative Education Department,
Institute of Law, Psychology and Innovative Education,
Lviv Polytechnic National University,
Professor of the Latin and Foreign Languages Department,
Lviv Danylo Halyskiy National Medical University
Irena Khmilyar, Doctor of Sciences (Education/Pedagogy),
Lecturer of the Social and Humanitarian Disciplines Department,
Lviv Andrei Krupynskiy Medical Academy
Oleh Yerchenko, Ph.D. (Philology),
Senior Lecturer of the Latin and Foreign Languages Department,
Lviv Danylo Halyskiy National Medical University

THE ROLE OF VALUE ORIENTATIONS FOR MEDICAL STUDENTS FROM THE POINT OF VIEW OF PEDAGOGICAL AXIOLOGY

The article deals with the value orientations of medical students as a cultural component of personality formation, as the level of cultural development of a nation, the degree of civilization, traditions and interests that prevail in a certain society can also be considered according to the dominant values of society.

The purpose of the article is to highlight the essence of value orientations for medical students.

Educational values are values-knowledge, technological values, properties that are realized in pedagogical activity, aimed at teacher's development, at his/her value orientations and, as a result, at his/her students.

Values for medical students are defined as the prerequisite to actualize and realize own potential, the ability to make decisions independently and quickly, the talent to acquire new knowledge and the skills to self-development, that is, the systematic improvement of the profession. For future doctors, humanistic values should be considered in combination with professional values outlining doctor's attitude to own professional duties and determining professional activity.

The task of higher medical educational institutions is to emphasize values, to build learning strategies based on the system of value orientations. The environment of higher educational institutions has a direct influence on the formation of the value system of medical students; therefore their educational activities should be based on the formation of personal and professional culture, worldview, morality, spirituality, etc.

Keywords: educational values; value orientations; professional training; medical students; personality.

Постановка проблеми. Формування особистості медика – це довготривалий процес розвитку, свідомої діяльності та спілкування з метою закладення загальнолюдських і суспільно значущих цінностей майбутнього фахівця сфери охорони здоров'я. Важливою сферою самовдосконалення та рефлексії студента-медика є культурно-моральне, етичне і деонтологічне зростання в сучасних умовах, що взаємопов'язане з ціннісними орієнтаціями. Ціннісні орієнтації студентів-медиків розглядаються як культурний компонент становлення особистості, адже за цінностями, які домінують у суспільстві, можна розглядати рівень його культурного розвитку, ступінь його цивілізованості, традицій та інтересів, що переважають у певному соціумі.

Актуальність передбачає цілісне дослідження сутності цінностей і ціннісних орієнтацій як проблеми підготовки студентів-медиків, висвітлюючи вивчення особистості та її культури з позиції різноманітних наукових джерел.

Метою статті є висвітлення сутності ціннісних орієнтацій для студентів-медиків.

Відповідно до мети дослідження визначено такі **завдання**:

- охарактеризувати і сформулювати базові цінності для студентів-медиків;
- визначити особливості професійних ціннісних орієнтацій майбутніх лікарів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Низка науковців займаються питаннями кореляції мотиваційної сфери особистості з її ціннісними орієнтаціями (Ф. Василюк, Б. Поршнев, В. Ядов); сутнісними характеристиками цінностей та їх значенням у житті особистості (І. Бех, М. Боришевський, О. Злобіна, О. Столярчук, Т. Титаренко); кореляцією цінностей з поняттям ціннісної орієнтації (В. Ядов, Д. Узнадзе, Е. Шпранге); взаємозв'язком ціннісних орієнтацій з індивідуально-типологічними особливостями особистості (Н. Волкова, К. Шафранська, Т. Суханов); ціннісними орієнтаціями у контексті регуляції та прогнозування соціальної поведінки (В. Ядов, О. Дейнека, В. Хашченко, Е. Чернова); впливом ціннісних орієнтацій на регуляцію взаємин (Л. Сулейманова); мотивацією навчальної діяльності студентів (А. Саїтова, Н. Нестерова); динамікою ціннісних орієнтацій (А. Журавльов, Ю. Колягіна).

Виклад основного матеріалу. Аксиологічний підхід означає як системний і методологічний у межах педагогічної аксіології. У центрі підходу – ставлення до особистості як до суб'єкта діяльності

та пізнання, спілкування і творчості; тобто вища освіта розглядається засобом розвитку гуманістичної сутності особистості. Власне різноманіття соціально-історичних передумов становлення і розвитку аксіологічного підходу допомогло йому утвердитися в освіті, оскільки його зміст відповідає гуманістичній освіті, новими принципами якого стають глобалізація, гуманізація, гуманітаризація і демократизація, відкритість, автономність, варіативність, регіоналізація, мобільність, діяльнісний характер тощо.

З позицій аксіологічного підходу низка науковців (Н. Асташова, М. Каган, В. Караковський, І. Котова, Є. Шиянов, Н. Щуркова, Є. Ямбург) розглядають цінності життя змістом виховання. Дослідники також дискутують про тенденцію аксіологізації освіти. Отож, аксіологізація розглядається як процес, результатом якого виступає розвиток ціннісного ставлення студента до пізнання, професії, себе самого й інших у стійкі професійно значущі й життєві ціннісні орієнтації, що зумовлюють пошук, оцінку, вибір і проєкцію власного життєвого шляху.

Важливим для аксіологізації є твердження дослідниці В. Гриньової [1], яка розглядає аксіологічний підхід як орієнтацію педагога на загальнолюдські цінності, ціннісну спрямованість у педагогічній діяльності. Тобто, цінності освіти – це цінності-знання, технологічні цінності, властивості, які реалізуються у педагогічній діяльності, спрямовані на розвиток педагога, на його ціннісні орієнтації і, як результат, – на його вихованців.

Загальновідомо, що низка науковців поділяють цінності культури на матеріальні та духовні. Власне розробка теорії цінностей життя уможливило виокремити питання виховного характеру для ЗВО, а саме сенс життя, справжні і помилкові цінності, життєвий оптимізм, у чому полягає дійсне щастя людини, тощо [5, 12], тобто виділити роль матеріального і духовного у професійній діяльності медика.

Деякі науковці виокремлюють і гуманістичні цінності, які є важливими також для студентів-медиків, та трактуються як “сукупність значущих ідей, норм, принципів та ідеалів суспільної та особистої діяльності, які, виступаючи взірцями добра, людяності, милосердя, визначають поведінку людини та покликані формувати усвідомлене, співчутливе й виключно позитивне ставлення особистості до навколишньої дійсності” [4, 9].

Уважаємо, що для майбутніх лікарів гуманістичні цінності варто розглядати у комплексі з професійними цінностями, котрі окреслюють ставлення лікаря

до цінності життя пацієнта та власних професійних обов'язків, визначаючи фахову діяльність працівників сфери охорони здоров'я. Отож, науковець К. Куренкова [3, 7–8] схарактеризувала основні лакуни щодо формування системи цінностей майбутніх лікарів для успішної професійної діяльності:

– основні світоглядні цінності, що забезпечують соціальну спрямованість особистості медика (людина, життя, здоров'я, благо тощо), тобто гуманістичні цінності;

– цінності, що є регулятором відносин фахівця з людьми, які потребують його професійної допомоги, а також з їх родиною (соціальна зрілість, доброта, альтруїзм, милосердя, любов до людей, рефлексія, емпатія);

– цінності, що регламентують відносини з колегами (колегіальність, доброзичливість, професійна репутація, вимогливість);

– цінності, які визначають ставлення медика до себе як до фахівця (любов до фаху, такт, самовдосконалення, професійна повага, самокритичність, совісність, етичність).

Таким чином, необхідно звернутися до теоретико-педагогічних передумов розвитку аксіологічного підходу на сучасному етапі. Це – передусім, розвиток наукового, прикладного і практичного аспектів педагогічної аксіології, збагачення понятійно-термінологічного поля, основою якого є поняття “цінностей” і “ціннісних орієнтацій”. Власне аксіологія з точки зору педагогіки, розробляючи понятійне поле терміна “цінність”, звертається до суміжних наук, таких як соціологія, культурологія, етнологія та психологія.

Висновуємо, що соціологічний аспект поняття “цінності” дає змогу визначити його як цінності соціальні, в широкому сенсі – це значущість явищ і предметів реальної дійсності з точки зору їх відповідності або невідповідності потребам суспільства, соціальних груп і особистості; у більш вузькому – моральні та естетичні імперативи (вимоги), вироблені культурою народів та є продуктами суспільної свідомості.

Отож, науковець виокремлює основні етапи формування ціннісних орієнтацій студентів-медиків [2, 28]:

1) переоцінка цінностей та ідеалів, якими особа користувалася до цього часу (особистий досвід життєдіяльності постає важливим джерелом ціннісних орієнтацій);

2) засвоєння цінностей відбувається шляхом створення не лише цілісних функціональних одиниць емпіричних уявлень, а й комунікативних – через засоби масової інформації та пропаганди;

3) діяльність, виражена в особистісних внутрішніх ставленнях до об'єктивних умов власного життя.

Тож погоджуємося з думкою науковця щодо формування ціннісних орієнтацій, котрі сприяють

процесу всестороннього розвитку особистості. Як один з елементів структури особистості, вони відіграють вирішальну роль не лише у регуляції поведінки, але й у формуванні переконань, етичних норм, світогляду, життєдіяльності, особливо на етапі становлення професійної діяльності. Власне соціально-гуманітарні дисципліни відіграють вирішальну роль у формуванні ціннісних орієнтацій студентів-медиків.

Зазначаємо, що система ціннісних орієнтацій набуває вагомого значення у процесі професійної діяльності працівників системи охорони здоров'я. Адже цінності для студентів-медиків визначаються як потреба в актуалізації і реалізації власного потенціалу, здатність самостійно і швидко приймати рішення, навички здобувати нові знання і здібність до саморозвитку, тобто систематичне вдосконалення професії. Таким чином, поділяємо точку зору науковця [6, 7] щодо професійних ціннісних орієнтацій як системи стійких відношень до професії, що формується на основі усвідомлених професійних і особистісних цінностей та втілюється у професійній діяльності, визначаючи її зміст та шляхи досягнення практичних цілей або як сукупність особистісно усвідомлених гуманістичних цінностей, котрі являють собою один з найважливіших елементів професійної діяльності, основу соціальної та професійної активності фахівця, його життєвої позиції тощо.

Висновки. Відповідно до вимог професійного стандарту завданням вищих медичних закладів освіти є акцент на цінності, тобто вибудовувати стратегії навчання на основі системи ціннісних орієнтацій. Процес формування ціннісних орієнтацій особистості забезпечує цілісну систему закладення цінностей, яка передбачає гармонію як із зовнішнім, так і внутрішнім світом студентів-медиків, узагальнює їх практичний досвід і теоретичні знання, розвиває етико-деонтологічні норми моралі, сприяє самовдосконаленню, асертивності і рефлексії, комунікації з колегами, пацієнтами та їх родиною, встановлює норми поведінки і поваги до пацієнтів та молодшого персоналу. Середовище ЗВО має безпосередній вплив на формування системи цінностей студентів-медиків, тому їх виховна діяльність повинна базуватися на формуванні особистісної і професійної культури, світогляду, моральності, духовності тощо.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у формуванні фахової самосвідомості студентів-медиків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гриньова В.М. Аксіологічний підхід до проблеми педагогічної культури майбутнього вчителя. *Шлях освіти*. № 2. 2002. С. 2–6.
2. Драч С.В. Ціннісні орієнтації студентської молоді українського суспільства: сутність та динаміка. *Зб. наук. праць Хмельницького інституту соціальних технологій університету Україна*. 2010. № 2. С. 26–30.

**РОЛЬ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ
З ТОЧКИ ЗОРУ ПЕДАГОГІЧНОЇ АКСІОЛОГІЇ**

3. Куренкова К.М. Формування професійних цінностей майбутніх медсестер у процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти". Харків, 2009. 21 с.

4. Мацько Д.С. Формування гуманістичних цінностей майбутніх учителів зарубіжної літератури в процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти". Лу- ганськ, 2008. 20 с.

5. Паніна Н.В. Молодь України: структура цінностей, соціальне самопочуття і морально-психологічний стан в умовах тотальної аномії. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2001. № 1. С. 5–26.

6. Шемигон Н.Ю. Формування ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти". Харків, 2008. 21 с.

REFERENCES

1. Hrynova, V.M. (2002). Aksiolohichnyy pidkhid do problemu pedahohichnoyi kultury maybutnoho vchytelya [Axiological approach to the problem of pedagogical culture of the future teacher]. *The way of education*. No. 2. pp. 2–6. [in Ukrainian].

2. Drach, S.V. (2010). Tsinnisni oriyentatsiyi student-skoyi molodi ukrayinskoho suspilstva: sutnist ta dynamika [Value

orientations of student youth in Ukrainian society: essence and dynamics]. *Coll. of science Proceedings of the Khmelnytskyi Institute of Social Technologies of the University of Ukraine*. No. 2. pp. 26–30. [in Ukrainian].

3. Kurenkova, K.M. (2009). Formuvannya profesiynykh tsinnostey maybutnikh medsester u protsesi fakhovoyi pidhotovky [Formation of professional values of future nurses in the process of professional training]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv, 21 p. [in Ukrainian].

4. Matsko, D.S. (2008). Formuvannya humanistychnykh tsinnostey maybutnikh uchyteliv zarubizhnoyi literatury v protsesi fakhovoyi pidhotovky [Formation of humanistic values of future teachers of foreign literature in the process of professional training]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Luhansk, 20 p. [in Ukrainian].

5. Panina, N.V. (2001). Molod Ukrayiny: struktura tsinnostey, sotsialne samopochuttya i moralno-psykholohichnyy stan v umovakh totalnoyi anomiyi [Youth of Ukraine: structure of values, social well-being and moral and psychological state in conditions of total anomie]. *Sociology: theory, methods, marketing*. No. 1. pp. 5–26. [in Ukrainian].

6. Shemyhon, N.Yu. (2008). Formuvannya tsinnisnykh oriyentatsiy maybutnikh pedahohiv u protsesi profesiynoyi pidhotovky [Formation of value orientations of future teachers in the process of professional training]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv, 21 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 03.10.2023

"Ми є. Були. І будемо ми! Й Вітчизна наша з нами".

*Іван Багряний
український поет, прозаїк*

"Коли ти твердо йдеш шляхом, яким почав іти, то, на мою думку, ти щасливий".

*Тригорій Сковорода
український філософ*

"Звичайна людина чекає хорошого або поганого зовні, а мислячий – від самого себе".

*Тарас Шевченко
український поет*

"Не високо мудруй, але твердо держись, а хто правду ламає, з тим ти сміло борись!"

*Іван Франко
український поет, прозаїк*

"Не жди ніколи слушної пори – твоя мовчанка може стати ганьбою!"

*Дмитро Павличко
український поет, перекладач*

